

Dokumenttype	NOU 1988:19	Dokumentdato	1988-03-24
Tittel	Lov om offisiell statistikk og Statistisk Sentralbyrå.		
Utvalgsnavn	Statistikklovutvalget		
Utvalgsleder	Erichsen, Eivind		
Utgiver	Finans- og tolldepartementet		
Oppnevnt	1986-12-19	Sider	77
Kapittel	2 Hovedpunkter i utredningen		
	2.1 INNLEDNING		

Utredningen er inndelt i 10 kapitler. Første kapittel gir en oversikt over utvalgets oppnevning, mandat og arbeid. Behovet for og formålet med en ny og moderne statistikklov er behandlet i foredraget til mandatet og i hovedtrekkene gjengitt i kapitlet. Annet kapittel gir en oversikt over disponeringen av og hovedpunktene i utredningen, men gir ellers ikke noe sammendrag av de enkelte kapitler. Tredje kapittel beskriver utviklingen av den offisielle statistikk, mens fjerde kapittel behandler Statistisk Sentralbyrå slik dette organ arbeider i dag. I femte kapittel er det gitt en kort orientering om den offisielle statistikk i enkelte andre land. På bakgrunn av det forangående grunnmateriale har utvalget vurdert en rekke problemer av betydning for utformingen av lovforslaget. Disse vurderinger er behandlet i kapittel 6 som er utredningens hovedkapittel. Videre følger forslag til lov, merknader til de enkelte paragrafer og forslag til forskrifter som kapittel 7, 8 og 9. Endelig er det i kapittel 10 gjort et forsøk på å vurdere de administrative og økonomiske konsekvenser av lovforslaget.

Kapittel 2 Hovedpunkter i utredningen

2.2 FORMÅLET MED UTREDNINGEN

Vårt moderne samfunn er karakterisert av sterk sentral styring. For å nå de mål de politiske myndigheter setter, gjøres det bruk av virkemidler som lovbestemmelser, budsjettpolitiske tiltak og andre vedtak av Stortinget og administrative forføyninger. Bruk av virkemidler krever nøye planlegging og oppfølging for å sikre at tiltakene virker etter hensikten. En viktig del av planleggingsarbeidet er bruk av numeriske modeller for å analysere virkningene av alternative tiltak og for å lage prognoser for utviklingen. Denne moderne styringsteknikk kan bare brukes hvis en har tilgang til omfattende statistikk av god kvalitet. Også næringslivet har i dag et sterkt behov for statistikk som bakgrunn for bedriftspolitiske beslutninger. Allmennheten trenger statistikk for å orientere seg i et komplisert samfunn. Ikke minst trenger den samfunnsvitenskapelige forskningen statistikk for å avdekke samfunnsmessige sammenhenger og forhold som det er viktig å være klar over. Den offisielle statistikk er derfor en grunnpilar i det moderne samfunn.

Siden den offisielle statistikk har så stor samfunnsmessig betydning, bør det rettsgrunnlag som statistikkproduksjonen støtter seg til, være mest mulig hensiktsmessig og vel tilpasset moderne samfunnsforhold. Vår statistikklov fra 1907 er fra en tid da samfunnsforholdene var enkle og behovene for statistikk beskjedne. Formålet med utredningen er derfor å revidere statistikklovgivningen slik at den vil legge forholdene bedre til rette for dekning av dagens statistikkbehov med bedre tilpassing til de nåværende samfunnsforhold.

De viktigste svakheter ved de gjeldende lovregler er at:

- (i) Beslutningsprosedyren ved igangsetting av statistiske undersøkelser er tungvint.
- (ii) Hjemlene for oppgaveinnhenting er ufullstendige og lite oversiktlige.
- (iii) Det gis ingen regler om statistisk bruk av administrative datasystemer.
- (iv) Reaksjonsformene når oppgavegiver ikke etterkommer oppgaveplikten er lite effektive.
- (v) Bestemmelsene for utlevering av individualopplysninger er for stive og hindrer utlevering også når legitime personverninteresser ikke kan skades.
- (vi) Det gis ingen egne lovbestemmelser om SSBs oppgaver og rettigheter.

Kapittel 2 Hovedpunkter i utredningen

2.3 DEN OFFISIELLE STATISTIKK OG STATISTISK SENTRALBYRÅ

Norsk offisiell statistikk har røtter langt bakover i tiden.

Opprinnelig hadde statistikken et beskjedent omfang og ble stort sett bare brukt i den offentlige administrasjon. Etter at SSB ble opprettet i 1876, ble etter hvert statistikkens omfang utvidet, og både myndighetene og allmennheten ble større brukere av statistikk. Fram til siste verdenskrig skjedde det en jevn og ikke ubetydelig utbygging av statistikkssystemet for å tilfredsstille et gradvis økende statistikkbehov. Utviklingen skjøt fart etter siste krig. Dette skyldtes dels at myndighetene i større utstrekning enn tidligere var innstilt på offentlig planlegging og styring av utviklingen og dels at andre brukere, som forskning og næringsliv, også fikk større behov for statistikk. I hele perioden fra krigens slutt og fram til 1980 fant det sted en meget sterk utbygging av de fleste statistikkområder. Senere har veksten flatet ut.

Utviklingen av den offisielle statistikk hadde nær sammenheng med økt ressurstilgang til Statistisk Sentralbyrå. Fra 1945 og fram til 1987 økte tallet på stillinger fra 123 til 780. Arbeidskraftens kompetansenivå økte også sterkt ved at staben etter hvert fikk en langt større andel saksbehandlere med høyere utdanning. Overgang til moderne EDB-rutiner i den statistiske bearbeiding førte ellers til betydelig heving av effektiviteten.

Etter at det ble opprettet en forskningsavdeling i SSB i 1950, skjedde det en sterk økning i forskningsvirksomheten. Rundt 15 prosent av SSBs stillinger er i dag knyttet til Forskningsavdelingen. Forskingen foregår innen tre hovedområder: Samfunnsøkonomi, sosiodemografi og naturressurser og naturmiljø. Målgruppene for forskningen er de offentlige planleggingsmyndigheter som trenger analyseverktøy og analysekompetanse innen de nevnte emneområder.

Alt i alt må en kunne slå fast at norsk offisiell statistikk og SSB både som statistisk organ og som forskningsinstitutt, ligger på et høyt faglig nivå, også i internasjonal sammenheng. Det foreldete lovgrunnlag for den offisielle statistikk har ikke vært til hinder for en slik utvikling. Utvalget mener likevel at en mer moderne lovgivning vil kunne bidra til å rasjonalisere virksomheten og ellers legge forholdene bedre til rette for videre utvikling av den offisielle statistikk og av Statistisk Sentralbyrå.

Kapittel 2 Hovedpunkter i utredningen

2.4 DE VIKTIGSTE FORSLAG OG ANBEFALINGER

Det har vært et overordnet mål for utvalget å utforme lovforslaget slik at det på en framtidrettet måte skal bidra til å fremme produksjon og utvikling av tjenlig statistikk, dvs. aktuell statistikk av høy kvalitet. Lovens område er avgrenset til offisiell statistikk, dvs. statistikk som blir gjort tilgjengelig for allmennheten av SSB eller andre statlige organer. Av lovforslagets bestemmelser vil en spesielt nevne følgende:

1. Beslutningen om å sette i verk statistiske undersøkelser tas av Kongen. Denne myndighet forutsettes i de fleste tilfeller delegert til SSB. Dette er en forenkling i forhold til gjeldende lovgivning, hvor beslutningen tas av Kongen og hvor det også kreves samtykke av Stortinget.
2. Plikt til å gi oppgaver for utarbeiding av offisiell statistikk kan pålegges enhver, også offentlige organer. Dette er en utvidelse av oppgaveplikten i forhold til nåværende rettsregler, som bare gjelder private personer. De nye bestemmelser vil dekke behovet for statistiske oppgaver og gi klar og ubestridelig hjemmel for oppgaveinnhenting. Myndighet til å pålegge oppgaveplikt forutsettes delegert til SSB.
3. SSB skal fortsatt være underlagt personregisterloven og Datatilsynets konsesjonsordning. For å ivareta personverninteressene på en betryggende måte, har en også tatt med i lovforslaget bestemmelser om taushetsplikt og at de innhentete opplysninger bare kan brukes i forbindelse med offisiell statistikk, dog slik at loven ikke hindrer utlevering av opplysninger som er av samfunnsmessig betydning, når dette ikke kan skade legitime personverninteresser eller svekke tilliten til SSB. Loven åpner derfor adgang for Datatilsynet til å godkjenne utlevering av opplysninger, mot at det stilles vilkår som sikrer betryggende personvern.

Denne bestemmelse gjør det mulig å tilfredsstillende statistiske behov innen forskning og offentlig planlegging og ellers å frigi opplysninger som er alminnelig kjent og som ikke er berørt av personverninteresser som f.eks. næringskoden i bedriftsregisteret. I dag kan ingen opplysninger hentet inn etter statistikkloven utleveres til annet enn statistiske formål, selv om opplysningene er alminnelig kjent.

4. Statistisk Sentralbyrå skal fortsatt være det organ som skal ha hovedansvaret for at lovens formål blir oppfylt. Loven tillegger SSB følgende oppgaver:
 - Utarbeiding og spredning av offisiell statistikk.
 - Kartlegging og prioritering av behovene for offisiell statistikk og analyse.
 - Samordning av offentlig statistikk.
 - Samfunnsvitenskapelig forskning.
 - Utvikling av statistiske metoder.
 - Utføring av statistiske og analytiske oppdrag for kunder.
 - Innen rammen av betryggende personvern avgi opplysninger for statistiske formål innen forskning og planlegging.
 - Internasjonalt statistisk samarbeid.
 - Ansvar for sentralt spesialbibliotek for statistisk og samfunnsvitenskapelig litteratur.

De fleste av disse oppgaver er alt del av SSBs virksomhet, men SSB får etter lovforslaget hjemmel og plikt til å ta seg av oppgavene.

5. SSB gis rett til å utnytte administrative datasystemer til statistiske formål og til å medvirke ved oppretting og endringer av slike systemer. Slik lovhjemmel har SSB tidligere ikke hatt, og bestemmelsen vil kunne få stor betydning for utviklingen av den offisielle statistikk. I dag har de administrative organer rett, men ikke plikt til å gi SSB adgang til å utnytte datasystemene statistisk.
6. SSB gis videre rett til å samordne den offentlige statistikk. Dette er også en ny bestemmelse som vil bidra til å rasjonalisere statistikkproduksjonen innen den offentlige forvaltning.
7. Lovforslaget gir hjemmel for bruk av tvangsmulkt ved siden av bøter i de tilfeller at oppgaveplikten ikke blir overholdt. Dette gir et smidig og effektivt reaksjonsmiddel som skulle sikre en bedre oppgaveinngang. Den nåværende ordning med politianmeldelser og bøter er lite effektiv på

grunn av begrenset kapasitet hos politiet.

8. Innstillingen er enstemmig bortsett fra på to punkter. Det ene gjelder funksjonsdelingen mellom styret og administrerende direktør. Flertallet foreslår her at styret gis ansvaret for SSBs langtidsprogram, budsjettforslag og melding om virksomheten, mens administrerende direktør fortsatt skal ha ansvaret for de årlige arbeidsprogrammer. Mindretallet derimot, foreslår at styrets nåværende funksjoner ikke endres. Det andre punkt gjelder tilsetningsvilkår for administrerende direktør. Flertallet mener her at direktøren fortsatt skal gis fast tilsetting, mens mindretallet foreslår tilsetting på åremål.
 9. Utkastet forutsetter at lovbestemmelsene suppleres med forskrifter. Utkast til slike forskrifter er tatt med i utredningen.
-